

Szöveg, kép és zene egyvelege Lovas Ildikó legújabb kötete, a *Rózsaketrec*. A különálló, esszéisztikus tárcanovellák szorosan kötődnek egymáshoz, akár családragényként is értelmezhetőek. Sorra jelennek meg a felmenők, képek alapján idézi fel a régmúlt emlékeit az elbeszélő, de a családi történeteken kívül jelentős történelmi események és aktualitások is előkerülnek a műben. A szövegeket kísérő képek, a novellákban felmelegített filmek és zenék pedig szerteágazó kulturális hálót hoznak létre.

Bucsi-Kovács Anikó 59

„KOTORÁSZNI A MŰLT REDŐIBEN”

Lovas Ildikó: *Rózsaketrec*

A három részre tagolt könyv csupa tagadással és kudarccal indul, az elbeszélő körül minden tönkremegy, bedől a kerítés, leszakad a függönytartó. A narrátor pedig átadja magát a történetfolyamnak, sorra érkeznek a régmúlt eseményei a családi legendáriumból. A múlt tükrén keresztül mutatja be a jelent, a múlt megismerése és megértése pedig kulcsot ad a befogadónak önmaga megismeréséhez is. Kevés a cselekmény, leginkább hangulatokat, pillanatokat, érzéseket, értékeket ragad meg a szerző. Az elbeszélő olykor a fényképek alapján igyekszik kitalálni, milyen élete lehetett a képen szereplőnek, mire enged következtetni a ruhája vagy éppen a fotón látható háttér, olykor pedig a történet kedvéért változtat néhány részleten, de „vannak momentumok, amelyeket meg kell tartani a valóságból”. Az *Oszlop* című novellában azt írja, „súrolom a szavakkal az igazságot” és „hősnőt varázsolnék ebből a divatos lányból”, végül visszatér az igazsághoz, mert „mégiscsak jobb, ha nem bolyongó hősnő ez a kereskedőlány, hanem csak a nagyanyám nővére”.

Lovas Ildikó már az előző kötetében, a *Cenzúra alatti* című regényben is nagy hangsúlyt helyezett a múltra, a régmúlt eseményeinek felidézésére és megismerésére. Az elbeszélő ebben a kötetben is elkezd „kotorászni a múlt redőiben, akárha vénséges vénasszonyok szobájában heverő pongyola zsebeiben.” Megjelenik Bácska, a kisradanováci táj, Csantavér, a Szeged környéki tanyavilág, Lovasok és Kákonyiak, anyák és nagyanyák, magyarrá lett felmenők. Nagy szerepet kap a múlt bemutatása, a megismerés mellett a megértés, mert még mindig „ott vagyunk, ahonnan elindultunk, csak már sem benne, sem előtte. Leginkább utána és mögötte.” A *Cenzúra alatti* című regényhez hasonlóan ismét aktuálpolitikai eseményekre való utalásokkal elevenedik meg a történelem.

Az elbeszélő bemutatja a hétköznapi emberek életének fontos állomásait, melyek könnyen elsikkadnak a történelmi események árnyékában,

mert az egyén életének mérőkövei elvesznek a nemzet sorsának alakulásakor. A *Korcsolyázás* című novellában megismerteti velünk a narrátor a nagyanyját, aki aznap nyert fodrászversenyt, amikor a náci Németország csapatai megszállták Magyarországot. Más körülmények között ez a díj sorsdöntő esemény lehetett volna a család életében, „de vannak pillanatok, amikor az ilyesmi nem számít”.

A legtöbb történetben megjelenik az egyén mellett a közösségi és a kisebbségi lét, valamint a nyelv és a kultúra szerepe az identitáskereséshez köthető kérdések vonatkozásában. Több novellában, például a már említett *Korcsolyázás* címet viselő elbeszélésben is megjelenik az egyén és a nyelv témaköre: „fasza dolog a Vajdaságban magyarnak lenni. De úgy általában nem egyszerű dolog. Probléma lesz a szavainkkal, azok jelentésével és értelmével. A szavakkal magukkal.” Van, amit csak egy vajdasági magyar érthet, például az elem helyett dohányáruért nyúló eladó vagy a Zaponetti kávé történetét, de hangsúlyossá válik az a krimi is, amely „magyarul először nálunk jelent meg”. Olykor megjelenik a játék a szavakkal, mint ahogyan az *Asszonyok* című novellában is: „Nem volt nekünk annyi protekciónk, mint Istvánnak (annyi szent)” vagy „kellott az elvesztéséhez a trianoni határmeghúzás, az sokat könnyített a családunk terhein, mindjárt sok holddal lettünk könnyebbek.”

Vannak kötetek, melyekben egyértelműek a szövegátvételek, kurzívval jelzett idézetek, esetleg forrásmegjelölések. A *Rózsaketrec* elbeszélője azonban sok történetben játékra hívja az olvasót, akinek az említetthez hasonló szójátékokból van lehetősége felismerni egy közismert alkotásra tett utalást, legyen az irodalmi mű, film vagy éppen zene. Ilyen a *Nem ér a nevem* című novellában már másodjára megjelenő filmes szállóige, „ami szerint az önbecsülés az, ami baszogat” vagy a *Dudorászás*ban olvasható utalás Dante leghíresebb művére: „A nagy sötétlő erdőben jól eltévedtem, de nem az emberélet útjának felén, hanem még gyerekkoromban, viszont a helyes utat most meglelém.” A *Zaponetti kávé*ban magyar alkotásokra utal a narrátor: „A filmet se szerettem. A virág nevét se szerettem [...] akinek pedig nincs hét krajcárja, az meg legyen Árvácska.”

Az elbeszélő az irodalmi művek mellett a filmek irányába is tovább szövi a kulturális hálót. A *kis kavics* című regényhez hasonlóan ebben a kötetben is megjelennek régi és új krimisorozatok, szó esik Maigret-ről, Poirot-ról és Columbóról, de az elmúlt évek CSI-sorozatairól is. Tom és Jerrytől a *Ponyvaregényig*, Bruce Willistől Julia Robertsig és Leni Riefenstahlig sorolja az elbeszélő a meséket, filmeket, színészeket, rendezőket. A mozgókép mellett pedig a zene is jelen van a szövegekben: szól a rádió, felidéződnek filmzenék, a zongorazene szeretete. A könyv értelmezése pedig még gazdagabbá válik a populáris kultúra elemeinek megjelenésével, hiszen arra készíti a befogadót, hogy elolvassa az elbeszélésekben szereplő könyveket, meghallgassa a zenéket, megnézze a filmeket.

Az interpretációs lehetőségek sorát bővíti a sok ismétlés is. Vannak szó szerint visszatérő mondatok, emellett pedig visszatérő jelképek, szereplők, akik fel-felbukkannak egyes történetekben, ezzel is visszalapozásra, újraolvasásra készítetve az olvasót. A folyamatosan változó kontextus mindig újabb értelemmel ruházza fel a szövegben többször visszaköszönő mondatokat. 61

Visszatérő szereplő Mónika Beáta, a narrátor barátnője, akihez a cím is kapcsolódik. Az előző regényeknél a szerző nem sok teret engedett a címek értelmezésének, *A kis kavics* című regény esetében nem szavazta meg az olvasónak azt a bizalmat, hogy maga birkózzon meg az interpretációval. Nem vonult háttérbe, nem engedte, hogy a befogadó felfedezhesse a kapcsolatot, illetve az azonosítást a cím és az első elbeszélő között, már a regény elején megadta nekünk a kulcsot a címhez. *A Cenzúra alatt* című regény címét pedig az egyik szereplő gyakran ismételt mondata adta. *A Rózsaketrec* esetében lehetőségünk van női és férfi attribútumok felfedezésére a szövegben, női és férfi kapcsolatok, női szerepek megismerésére a történeteken keresztül. Találkozhatunk kiszolgáltatottsággal, a nők elnyomásával, a társadalom patriarchális berendezkedésével, a feminizmus berögzült kulturális kódjaival. A kötetben kétszer is megjelenik a címet magában foglaló erőteljes mondat, miszerint „a nőt nem szabad pórázon tartani, mert szaladgál jobbra-balra. Ketrecben kell tartani.”

A könyv olvasása után késztetést érzünk arra, hogy újra és újra bolyonghassunk ebben a kulturális útvesztőben, ne csupán egy szögéből, hanem az újraolvasással új horizontokat megnyitva értelmezhesük a szövegeket, hiszen mindig tartogatnak számunkra újabb felfedeznivalót. Olyan intellektuális diskurzus alakul ki, amely közös gondolkodásra ösztönzi a befogadót: rendkívül érdekes például, ahogyan egy fekete-fehér fotótól eljutunk a női sors tragikumáig. A könyvben felvetett kérdések pedig közel állhatnak a legtöbb olvasóhoz, hiszen mindenki számára érdekes témákat jár körül: a férfi-nő kapcsolatot, az anyaszeretet, az anya-lány viszonyt, ezekkel összefüggésben pedig számos, a történelmünket érintő problémát. (*Forum, Újvidék, 2016*)